

WFR 2022/106

Glashelder

Peter Kavelaars, datum 03-06-2022

Datum	03-06-2022
Auteur	Peter Kavelaars ^[1]
JCDI	JCDI:ADS650170:1
Vakgebied(en)	Inkomstenbelasting / Vermogensrendementsheffing (box 3)

In de fiscaliteit is zelden iets glashelder of wellicht zelfs wel nooit. Maar er zijn gelukkig uitzonderingen. Daarover gaat deze column. Die glashelderheid bestaat uit twee elementen, beide samenhangend met de toekomst van box 3 of in welke vorm vermogensinkomsten uiteindelijk ook worden belast. Voordat ik daartoe overga de verzuchting dat we na (ongeveer) 25 jaar eindelijk van het gedrocht van de vermogensrendementsheffing bevrijd worden. Het zou onbestaanbaar moeten zijn dat in een geciviliseerd land een dergelijke heffing bestaat. Maar goed, we zijn er (bijna) van af. Daarbij teken ik wel aan dat het punt waarop box 3 is gesneuveld (art. 1 EP EVRM) indertijd - althans voor zover ik heb kunnen nagaan - door niemand is benoemd als (potentiële) valkuil: bezwaren waren er volop maar niet het argument van een mogelijke strijdigheid met deze bepaling.

Terug naar de glashelderheid: het eerste van bovenbedoelde twee elementen is dat box 3 niet (mede) moet worden vervangen door een vermogensbelasting, zoals wel wordt gesuggereerd. We hebben die heffing ingaande 2001 echter niet voor niets afgeschaft. Daarnaast is een vermogensbelasting op diverse gronden een vorm van economisch dubbele belasting en dat is wel het laatste wat we moeten hebben. Het recente rapport van het CPB over vermogensongelijkheid lijkt wel aan te sturen op een dergelijke heffing maar dat is een verkeerde interpretatie: niet vermogen moet (zwaarder) worden belast maar vermogensinkomsten moet effectiever en reëler worden belast. Dat kan een te grote vermogensongelijkheid - wat daarvan zij want die is in Nederland nog steeds zeer beperkt althans vergeleken met een groot aantal andere landen; zo is de vermogensongelijkheid zelfs in bijvoorbeeld communistische (!) landen groter dan in Nederland - voldoende oplossen. Gelukkig heeft staatssecretaris Van Rij, anders dan de linkerkant van politiek Nederland, dat goed begrepen, want hij introduceert in elk geval naar de huidige stand van zaken geen vermogensbelasting en ik neem aan dat hij daaraan vasthoudt.

Dan het tweede glasheldere punt: dat heeft betrekking op de 'nieuwe box 3'. Of dat ook een box 3 wordt moeten we afwachten maar daar ga ik vooralsnog maar van uit. Ik kom daar hierna evenwel nog op terug. Het glasheldere element is dat er een vermogensmutatiebelasting komt. Daar kan geen redelijk denkend mens bezwaar tegen hebben, reeds omdat een dergelijke heffing al sinds decennia zonder noemenswaardig principieel bezwaar deel uitmaakt van de inkomstenbelasting (en ook de vennootschapsbelasting is daarop gebaseerd): het winstregime en het aanmerkelijkbelangregime. Sterker nog: het is onrechtvaardig en in strijd met het gelijkheidsbeginsel - als beginsel van behoorlijke wetgeving - de overige belastingplichtigen, althans de vermogensbestanddelen die niet in die twee regimes vallen, niet op eenzelfde wijze te belasten. Tot zover de tweede glashelderheid.

Die (tweede) glashelderheid heeft helaas ook een paar minder glasheldere elementen. Het eerste element is niet erg relevant want dat heeft helaas te maken met een tekort aan (fiscale) kennis: het is me de afgelopen periode gewaar geworden dat er zelfs fiscalisten zijn die niet weten wat de kernelementen van een vermogensmutatiebelasting zijn. Op grond van een dergelijke heffing worden zowel vermogensinkomsten als

vermogensmutaties belast waarbij deze beide elementen gesplitst kunnen worden over een heffing ter zake van inkomsten die zich van het vermogensbestanddeel afsplitsen en een heffing over vermogensmutaties (capital gain tax). Maar beide heffingen kunnen ook deel uitmaken van één alomvattende heffing. Het effect is hetzelfde. Als ik het goed zie, stuurt de staatssecretaris aan op de tweede variant. Dat is een juiste keuze: vermogensinkomsten en vermogensmutaties zijn twee kanten van dezelfde medaille en moet je niet splitsen over twee heffingen. Dat doen we in box 1 en 2 ook niet.

Het tweede minder glasheldere element betreft een principiële aspect van een vermogensmutatiebelasting: de keuze tussen een vermogensaanwas- en een vermogenswinstheffing. Ook op dit punt werd mij onlangs helaas gewaar dat er fiscalisten zijn die het onderscheid niet weten. Wat daarvan zij, de meest voor de hand liggende optie is een vermogenswinstbelasting en wel om twee (samenhangende) redenen:

- het is in fiscalibus gemeengoed alleen gerealiseerde voordelen te belasten; zie wederom box 1 en box 2;
- het liquiditeitsargument: er moeten nu eenmaal middelen zijn om de belasting daadwerkelijk te kunnen betalen.

Wat schetst echter de verbazing: de staatssecretaris opteert in zijn brief van 15 april 2022 waarin hij de voornemens voor de nieuwe box 3 uiteenzet voor een vermogensaanwasbelasting. Belasting betalen dus, zonder dat inkomen is gerealiseerd en zelfs met de mogelijkheid dat het inkomen nooit wordt gerealiseerd of niet in die mate. Toegegeven: er zal zich in dat laatste geval ook een vermogensdaling moeten voordoen die - in principe - aftrekbaar is. Maar toch: vooralsnog zit de belastingplichtige in eerste instantie met een liquiditeitsprobleem. Waarom dan een vermogensaanwasbelasting? De bewindsman verwijst begrijpelijkerwijs naar het alom bekende economische bezwaar van een vermogenswinstbelasting, te weten het lock in-effect: bij stijgende waarden worden vermogensbestanddelen langer aangehouden dan economisch optimaal is. Daarover valt veel te zeggen - of misschien juist ook wel niet - op basis van economisch onderzoek. Dat moet ik hier noodgedwongen - de lengte van de column laat dat niet toe - onbesproken laten. Het andere wat mij betreft belangrijkste element dat de bewindsman noemt, is hetgeen ik aanduid als het 'historische probleem'. Bij een vermogenswinstbelasting moeten de gegevens over de (historische) aankooprijks beschikbaar blijven tot het moment van vervreemding. Iedereen begrijpt: dat kan heel lang zijn en dat is administratief niet echt praktisch. Dat lijkt een valide argument, maar dat is het toch niet. In de eerste plaats wijs ik opnieuw op box 1 en met name op box 2 waar, bij mijn weten, een dergelijk argument nimmer enige rol heeft gespeeld. Met name aandelen in box 2 kunnen een zeer lange historie bij één belastingplichtige hebben, nog afgezien van doorschuifperikelen. Maar in de tweede plaats is het probleem ook vrij gemakkelijk oplosbaar waarbij bedacht moet worden dat het in beginsel alleen bij onroerende zaken en bij aandelen en vergelijkbare vermogenstitels relevant is. Wat betreft onroerende zaken is er weinig aan de hand: alle transacties worden sinds mensenheugenis (notarieel) geregistreerd en zijn eenvoudig te achterhalen. Wat betreft aandelen e.d. is dat uiteraard niet het geval. Echter, onder een vermogensmutatiebelasting moeten financiële instellingen elke transactie (aan-/verkoop) vastleggen - zij hebben aangegeven dat dit ook mogelijk is - en daarmee kan jaarlijks de gemiddelde verkrijgingsprijs - zie box 2 - worden vastgelegd. Er hoeft dan helemaal geen 'archief' te worden aangehouden. Kortom, het argument snijdt geen hout. Waarom dan toch een vermogensaanwasbelasting en geen vermogenswinstbelasting? Dat staat niet in de aangehaalde brief - hooguit heel indirect - en betreft vermoedelijk het punt dat aldus enerzijds een veel stabielere belastingopbrengst over de jaren wordt bereikt en anderzijds de heffing in de tijd doorgaans naar voren wordt gehaald. Voor de overheid zijn dat uiteraard prettige omstandigheden.

Als de argumenten voor een vermogensaanwasbelasting toch hout snijden, waarom dan niet ook voor box 2, box 1 en de vennootschapsbelasting? Dat lijkt wel zo evenwichtig. Wat betreft box 2 lost dat dan min of meer vanzelf het 'probleem' van de te lage heffing van aandeelhouders in die box op. Of zou dat laatste het eigenlijke argument zijn om in box 3 een vermogensaanwasbelasting voor te stellen? Dat is echter nog niet zo glashelder: anders dan box 3-aandelen, worden box 2-aandelen niet jaarlijks gewaardeerd en dat zou dan wel moeten. Dus dan toch ook maar een vermogenswinstbelasting in box 3. Voordeel is onder andere dat box 2 en box 3 in elkaar kunnen schuiven en de tbs-regeling kan vervallen.

Voetnoten

[1] Hoogleraar Fiscale Economie aan de Erasmus Universiteit Rotterdam en of counsel bij Deloitte.